

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: Модернізація системи вищої освіти України

*Матеріали VI Міжнародної наукової конференції
“Модернізація системи вищої освіти відповідно
до Програми розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки”,
м. Судак, Автономна Республіка Крим,
20 травня 2006 р.*

*та Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Вища освіта в контексті державної політики України”,
м. Київ, МАУП, 14 грудня 2006 р.*

Київ 2007

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Болонський процес: Модернізація системи вищої освіти
Б79 України: Матеріали VI Міжнар. наук. конф. “Модернізація системи вищої освіти відповідно до Програми розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки”, м. Судак, Автономна Республіка Крим, 20 трав. 2006 р. та Всеукр. наук.-практ. конф. “Вища освіта в контексті державної політики України”, м. Київ, МАУП, 14 груд. 2006 р. — К. : МАУП, 2007. — 328 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-755-6

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми модернізації системи вищої освіти України, трансформації освітньої системи країни в умовах розвитку постіндустріального суспільства. Вища освіта розглядається в контексті державної політики України.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямками і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 978-966-608-755-6

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

Зміст

Розділ I

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА 2005–2010 рр. 8

Мамонов К. А., Мамонова Н. В.

*Трансформація освітньої системи України в умовах
розвитку постіндустріального суспільства 9*

Судаков В. И., Алиев Р. М., Балинска И.

*Проблема трансформации социальных функций
института образования в современных
постсоциалистических государствах 15*

Кочетова К. А., Нестеренко О. В.

*Інтеграція вищих навчальних закладів і роботодавців
як фактор обопільного підвищення конкурентоспроможності 27*

Яковенчук О. А.

*Як застосувати зарубіжний досвід прискореного навчання
в педагогіці України 31*

Балинска И.

*Принципы современных образовательных реформ
в контексте положений Болонской декларации 42*

Корнеева Л. О., Сіницький М. Є.

Підхід до якості вищої освіти з позицій ISO 9001:2000 49

Спивакова Н. А.

*Основные направления развития системы высшего образования
в условиях трансформационных процессов Украины 63*

Рябченко І. М., Глупак О. М.

*Досвід впровадження сучасних технологій дистанційного
навчання у навчальний процес і науку 68*

Штефан Л. В.

*Гуманізація самостійної роботи шляхом втілення
сучасних педагогічних технологій 76*

Орлова О. І.

*Потенціал релаксаційної функції культури
в управлінні сучасним навчальним закладом 82*

ГУМАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ШЛЯХОМ ВТІЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглянуто питання необхідності організації самостійної роботи в умовах застосування сучасних педагогічних технологій, серед яких особливу увагу приділено технології В. Шаталова.

Одна з головних ознак нашого часу — швидке зростання потоку інформації. Тому спеціаліст з вищою освітою повинен мати навички самостійної, швидкої орієнтації в інформаційних джерелах, володіти методами щодо збирання інформації та активних прийомів з пристосування до змін наукового знання. Цього потребує і швидке моральне старіння знань. Якщо на початку ХХ ст. набуті спеціалістом знання використовувались упродовж 10–15 років, то наприкінці цього століття вони втрачають свою значущість вже через 5–6 років. За чотири десятки років трудової діяльності спеціалісту доведеться 7–8 разів поповнювати свої знання.

Перевантажено інформацією і навчальний процес. За підрахунками соціологів студентам для самостійного вивчення надається 25–30 тис. сторінок друкованого тексту на рік, тоді як вони можуть продуктивно опрацювати лише 5–6 тис. сторінок. Як правило, основною формою організації навчальної діяльності студентів з оволодіння інформацією є самостійна робота. Слід зазначити, що питання самостійної роботи завжди перебували у центрі уваги педагогічної науки та практики (Є. Голант, М. Данилов, Б.Єсипов, І. Огородніков, П. Підкасистий та ін.), і на сучасному етапі вони набувають особливої актуальності у зв'язку зі вступом України до Болонського процесу.

Як свідчить аналіз літератури, питання організації самостійної роботи тих, хто навчається, набувають особливої уваги у сві-

товій дидактиці в контексті самореалізації та самовдосконалення особистості як складових гуманізації навчання (Т. Георгієва, А. Джуринський, В.Єлманова, Л. Півнева та ін.) і вирішуються шляхом втілення сучасних педагогічних технологій (А. Алексюк, І. Бабин, В.Євдокімов, М. Кларін, І. Прокопенко, А. Фурман та ін.).

Для глибшого вивчення проблеми проведено аналіз технологічного підходу до навчально-виховного процесу. Семантична основа поняття “технологія” походить від грецької “*techne*” — мистецтво, майстерність, уміння та “*logos*” — слово, вчення, і за політехнічним словником визначається як сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, якостей, форми матеріалу, який застосовується у процесі виробництва для отримання готової продукції.

Поняття, яке раніше використовувалось у промисловості, сільському господарстві, зараз усе ширше вживається в педагогіці, медицині, наукових дослідженнях, тобто у гуманітарній сфері. Отже, виникло таке поняття, як гуманітарні технології. Останні класифікують:

- за сферою технологічного впливу: педагогічні, культурно-освітні, психолого-лінгвістичні, медико-психологічні та ін.;
- за предметом технологічного впливу: інформаційні, енергетичні, речовинні та ін.

У педагогіці технологічний підхід виник унаслідок технізації навчання на основі широкого впровадження у навчальний процес технічних засобів (в першу чергу електронно-обчислювальних машин). Поняття педагогічної технології (ПТ), яке із сучасним розвитком освіти набуває все більшого поширення, пройшло у своєму становленні кілька етапів.

Уперше це поняття згадується у 20-х роках ХХ ст. у працях з педології А. Ухтомського і С. Шацького.

Другий етап еволюції поняття припадає на 40-ві та середину 50-х років. Він пов’язаний з появою у навчанні аудіовізуальних засобів: магнітофонів, програвачів, проекторів, телевізорів. У цей час поширилось поняття “технічні засоби навчання”, яке поступово перетворилось у технологію в навчанні.

Третій етап (середина 50–60-х років) пов’язаний з введенням програмованого навчання та виникненням технологічного під-

ходу до освіти взагалі, у результаті чого з'явилося поняття “технологія навчання”.

Четвертий етап (70-ті роки) мав деякі особливості навчального процесу: з'явилися теорія комунікацій, системний аналіз, теорія керування пізнавальною діяльністю. Сталися зміни в методології навчання: від вербального до аудіовізуального. Технічні засоби доповнилися відеомагнітофонами, поліекранами тощо. Поняття “технологія навчання” трансформувалося у педагогічну технологію.

П'ятий етап (80-ті роки) визначався появою комп'ютерних лабораторій, дисплейних і відеокласів, що значно підсилило технологічний підхід до навчання та сприяло широкому використанню поняття ПТ у педагогічній науці та практиці.

Останнім часом вищеозначені процеси синтезу технологічних і педагогічних поглядів на освітянські процеси призвели до появи нового еволюційного поняття — соціально-педагогічна технологія, сутністю якої є створення додаткових можливостей для самореалізації особистості шляхом підсилення антропоцентричності навчання.

Проте у вітчизняній та світовій дидактиці існує значна розбіжність у визначенні поняття ПТ. І це закономірно, оскільки на сьогодні їх відомо понад 300. Для внесення певної ясності у Парижі в 1986 р. під егідою ЮНЕСКО було створено глосарій термінів щодо ПТ навчання. У ньому під ПТ розуміється як систематичний метод планування, реалізації та оцінювання всього процесу навчання і засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів та їх взаємодії для досягнення ефективніших форм освіти. Але це визначення не є догмою і трактується різними вченими неоднозначно. Для точнішого розуміння наведемо кілька визначень поняття технології навчання, яке стало базовим для його творення. Так, Ф. Янушкевич під технологією навчання розумів синтез дидактичного досвіду з технічними засобами навчання. На погляд В. Стриковського, це педагогічна дисципліна, яка займається пошуком раціональних способів навчання на основі використання різних засобів. В. Долженко під технологією навчання розуміє спосіб формування оптимальної організації навчального процесу завдяки використанню різних технічних засобів навчання.

Отже, технологія навчання стосується, як правило, застосування технічних засобів. У подальшому шукали шляхів найбільш ефективного використання технічних засобів, що і спричинило поняття ПТ. Сучасні дидакти трактують це поняття так.

В. Беспалько розглядає ПТ як змістовну техніку реалізації навчального процесу. Н. Щуркова під цим поняттям розуміє науково обґрунтовану систему операцій і послідовність їх втілення для ефективного педагогічного впливу. З цим визначенням частково згоден Г. Селевко, який вважає, що ПТ функціонує як наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, та як засоби, що використовуються у навчанні, а також як реальний процес навчання. Короткий довідник з ПТ містить поняття як компонент педагогічної майстерності, який є науково обґрунтованим професійним вибором операційної дії педагога на тих, хто навчається. Тобто відбувається своєрідна дискусія щодо того, що є сутністю ПТ: комплекс сучасних технічних засобів чи процес комунікацій, відтворений на новому рівні. На наш погляд, найбільш ґрунтовно це поняття визначають І. Прокопенко та В. Євдокімов, які вважають, що ПТ — це мистецтво навчання, яке є системним методом створення, використання й визначення процесу викладання і засвоєння знань із врахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії в цілому, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти [1]. Серед сучасних ПТ розрізняють загальнопедагогічні (аудіовізуальні, комп'ютерні), модульні технології ефективного досягнення результатів (серед них ПТ В. Шаталова) та ін. [2]. Сьогодні вони є основою організації самостійної роботи тих, хто навчається. Її метою є:

- надавати максимальну можливість для розвитку особистих і професійних якостей, творчої індивідуальності майбутніх фахівців;
- формування потреби безперервного самостійного поновлення знань;
- здобуття глибокої системи знань як ознаки їх міцності.

На особливу увагу заслуговує думка дослідників щодо місця і ролі самостійної роботи в навчальному процесі. В науковій літературі існує розмаїття підходів щодо визначення її сутності. Ми під самостійною роботою розумітимемо кожен організований викладачем активну діяльність студентів, спрямовану на виконання дидактичної цілі у спеціально відведений для цього час.

У процесі дослідження питання було виокремлено уміння, необхідні для опанування студентами наукових знань під час самостійної роботи:

- читання з різною метою (для засвоєння важливих деталей, для відповіді на запитання, для критичної оцінки, для розвитку словарного запасу тощо);
- опрацювання першоджерел, користування підручником;
- пошук необхідної інформації;
- користування довідниками;
- конспектування;
- складання картотеки;
- виокремлення головного в тексті;
- аналіз фактів.

Практика роботи в Харківському інституті МАУП з організації самостійної роботи студентів передбачає застосування педагогічних технологій як найбільш ефективних засобів навчання. Зокрема, експериментальна робота провадиться з втіленням у навчальний процес педагогічної технології відомого донецького педагога-новатора В. Шаталова [2]. На її основі створено комплекти опорних конспектів до таких навчальних дисциплін, як “Історія психології та психологічних вчень”, “Соціальна психологія”, “Методологія та методи психологічних досліджень”. Методичні матеріали, розроблені викладачем, пропонуються студентам як основа для організації самостійної роботи з підготовки до поточної лекції. В подальшому, безпосередньо на лекційному занятті, вони вдосконалюються шляхом урахування пропозицій студентів. Набутий таким чином досвід у подальшому є підставою для розробки студентами певних тем навчальної дисципліни самостійно в разі, коли лекція проводиться в класичному режимі монологічного надання інформації викладачем.

Стрімке зростання інформації потребує від фахівця чіткого знання основ тієї чи іншої науки, тому є проблема створення умов щодо формування термінологічного апарату з дисципліни. З цією метою до вищезначених навчальних курсів розроблено відповідні глосарії, які вивчаються студентами під час самостійної підготовки до навчальних занять. Як свідчить досвід, опрацювання їх необхідно проводити як під час лекційних, так і практичних занять шляхом опиту студентів.

Опитування та анкетування студентів щодо підходу до організації самостійної роботи показало, що завдяки використанню нового підходу створюються відповідні ефективні умови для самореалізації особистісних якостей, підвищується якість навчання, реалізуються суб'єкт-суб'єктні відносини між викладачем і студентами. Таким чином реалізується антропоцентрична спрямованість сучасної парадигми освіти, що робить навчальний процес справді гуманістичним.

Література

---

1. Прокопенко І. Ф., Євдокімов В. І. Педагогічна технологія: Навч. посіб. — Харків: Основи, 1995. — 104 с.
2. Шаталов В. Ф. Точка опоры. Организация основы экспериментальных исследований. — М., 1990.

The question of necessity of development of business plans for the normal functioning of enterprise in the conditions of market economy is considered. The requirements to drafting of business plans are analyzed and offered measures on deepening of preparation of future economic specialists in direction business-planning.